

Fatale woningbranden 2011

Managementsamenvatting

Het Nederlands Instituut Fysieke Veiligheid (NIFV) heeft onderzoek verricht naar de oorzaken, omstandigheden en het verloop van woningbranden met dodelijke afloop, die plaatsvonden in Nederland in 2011: de zogeheten 'fatale woningbranden'. Het NIFV heeft dit onderzoek verricht in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) van het ministerie van Veiligheid en Justitie.

Het NIFV verzamelt sinds enige jaren (2003, 2008, 2009 en 2010) structureel data over fatale woningbranden in Nederland. Hier worden nu de gegevens van 2011 aan toegevoegd. Het NIFV werkt daarbij samen met het Nederlands Brandweer Documentatie Centrum (NBDC) en de bij de betreffende branden betrokken brandweerkorpsen en brandonderzoeksteams, die aan de hand van een vragenlijst van het NIFV de gegevens leveren over de fatale woningbranden. Aan de hand van de data wordt de stand van zaken op het gebied van fatale woningbranden geëvalueerd. Wanneer dit onderzoek gedurende een periode van meerdere jaren onder dezelfde onderzoekscondities is verricht, wordt een representatief beeld van kritische factoren bij fatale woningbranden verkregen en kunnen eventuele trends benoemd worden. Inzicht in kritische factoren bij fatale woningbranden is onontbeerlijk om gericht en effectief brandveiligheidsbeleid te kunnen voeren.

In dit rapport wordt ingegaan op de resultaten van de analyse van de fatale woningbranden in 2011. De gegevens over de fatale woningbranden in 2011 zijn vervolgens in samenhang met de data uit de jaren 2003, 2008, 2009 en 2010 geanalyseerd. De bevindingen van die vergelijkende analyse zijn in een separaat rapport beschreven.¹

De fatale woningbranden in 2011 zijn getraceerd op basis van ANP-berichten, aangeleverd door het Nederlands Brandweer Documentatie Centrum. Het onderzoek is opgezet als enquête onder de brandweerkorpsen die bij de fatale woningbranden in 2011 betrokken waren en de brandonderzoeksteams in de betreffende veiligheidsregio's.

In 2011 vonden, blijkens de persberichten en informatie van de voor het onderzoek benaderde brandonderzoeksteams en brandweerkorpsen, in totaal 26 fatale woningbranden plaats. Hierbij vielen 28 doden. Het betreft de fatale woningbranden die niet met opzet zijn veroorzaakt, ofwel: de fatale woningbranden waarvoor vaststaat dat geen sprake was van brandstichting², moord of zelfmoord. Met opzet veroorzaakte fatale woningbranden zijn van het onderzoek uitgesloten.

Afbakening

Het onderzoek richt zich op de fatale woningbranden in 2011. De niet-fatale woningbranden zijn in het onderzoek niet meegenomen.

Vergelijkbaarheid

¹ *Fatale woningbranden 2003 en 2008 t/m 2011: een vergelijking*. NIFV, 2012.

² Bij 'brandstichting' gaat het om moedwillige brandstichting door toerekeningsvatbare volwassenen; uitgesloten zijn, bijvoorbeeld, branden die door spelende kinderen of verwarde volwassenen zijn veroorzaakt.

De kenmerken van de fatale woningbranden in 2011 zijn, gezien het kleine aantal fatale woningbranden, niet noodzakelijk vergelijkbaar met die van de fatale woningbranden in andere jaren. Nu het NIFV een aantal jaren onderzoek heeft verricht, begint het beeld van de kritische factoren bij fatale woningbranden vorm te krijgen. Het rapport 'Fatale woningbranden 2003 en 2008 t/m 2011: een vergelijking'¹, geeft hier inzicht in.

De resultaten en conclusies die in het voorliggende rapport worden gepresenteerd, hebben, tenzij anders vermeld, alleen betrekking op de fatale woningbranden in 2011.

Conclusies

De belangrijkste kenmerken van de fatale woningbranden van 2011 en de gevonden relaties tussen verschillende kenmerken zijn samengevat als conclusies.

In een aantal van de conclusies worden aantallen (n) voor de kenmerken van de fatale woningbranden en slachtoffers genoemd; waar percentages genoemd worden, is een kenmerk gerelateerd aan het totaal aantal fatale woningbranden in 2011 (n=26) of het totaal aantal slachtoffers van de fatale woningbranden in 2011 (n=28). De percentages zijn afgerond tot gehele getallen.

Conclusies brandoorzaken en materialen, fatale woningbranden 2011

1. De belangrijkste oorzaken van de 26 fatale woningbranden in 2011 waren:
 - roken (n=10, 38% van het totaal aantal fatale woningbranden);
 - kortsluiting (n=7, 27%).

Van 2 (8%) van de 26 fatale woningbranden is de oorzaak onbekend.

6 van de 7 fatale woningbranden die werden veroorzaakt door kortsluiting, vonden overdag, in de periode 06.00 - 18.00 uur, plaats. Tussen de oorzaak van de overige fatale woningbranden in 2011 en het tijdstip waarop de branden ontstonden, is geen relatie gevonden.

2. De door de brandweer meest genoemde factoren voor fataliteit van de brand, zijn rookontwikkeling, late ontdekking en beperkte mobiliteit van het slachtoffer.
3. Bij de meeste fatale woningbranden hebben de technische gebouwenkenmerken, zoals installaties, materialen van bouwconstructies en beglazing, naar zeggen van de respondenten geen invloed gehad op de brandontwikkeling.
4. Bij 17 (65%) van de fatale woningbranden heeft de brandweer gemeld dat er een of meer factoren aanwezig waren die de brandontwikkeling hebben bevorderd. Genoemd zijn de aanwezigheid van schuim en textiel in meubels en matrassen (n=6), een meer dan gebruikelijke aanwezigheid van brandbaar materiaal (n=5); en verder kleding (n=3), hout (n=2), kunststoffen (n=2) en zuurstof (n=1).

Er is geen relatie gevonden tussen de vermelde aanwezigheid van een factor die de brandontwikkeling bevorderde, en de omvang van de brand bij aankomst van de brandweer.

5. Bij 13 (50%) van de fatale woningbranden heeft de brandweer melding gemaakt van een of meer factoren die de rookontwikkeling hebben bevorderd. Genoemd zijn schuimrubber/textiel verwerkt in meubilair en bed/matras

(n=5), kunststof (n=4), huisraad/overige brandbare stoffen (n=3), hout (n=1) en papier (n=1).

Er is geen relatie gevonden tussen de vermelde aanwezigheid van een rookbevorderende factor en de mate van rookverspreiding bij aankomst van de brandweer.

6. Van de fatale woningbranden ontstonden er 6 (23%) in meubilair en 3 (12%) in bed/matras; 8 van deze branden ontstonden door roken. 5 van de fatale woningbranden ontstonden in elektrische apparatuur (19%; alle veroorzaakt door kortsluiting) en 4 in de verwarming/kachel (15%; de meeste veroorzaakt door een defect van of ongeluk met de verwarming/kachel). Van 1 fatale woningbrand (4%) is niet bekend in welk object de brand is ontstaan.
7. Er bestaat (in 2011) een relatie tussen roken als brandoorzaak en de aanwezigheid van (mogelijk) schuimrubber bevattende objecten en kleding. 8 van de 10 fatale woningbranden die door roken zijn veroorzaakt, zijn ontstaan in meubilair en bed/matras; 1 van de 10 fatale woningbranden die door roken zijn ontstaan, is ontstaan in kleding.
8. 5 van de 6 (23%) fatale woningbranden die in 2011 in meubilair ontstonden, waren bij aankomst van de brandweer niet verder uitgebreid dan het object waarin de brand was ontstaan. De branden die in bed/matras (n=3, 12%) of in kleding (n=2, 8%) waren ontstaan, waren bij aankomst van de brandweer beperkt tot de ruimte waarin de brand was ontstaan. Verder is geen verband gevonden tussen de omvang van de brand bij aankomst van de brandweer en het object waarin de brand is ontstaan.

Er is geen relatie gevonden tussen de vermelde aanwezigheid van een factor die de brandontwikkeling bevorderde, en de omvang van de brand bij aankomst van de brandweer.

9. Er is geen verband gevonden tussen het object waarin de fatale woningbrand ontstond, en de verspreiding van de rook bij aankomst van de brandweer.

Ook is geen relatie gevonden tussen de door de respondenten vermelde aanwezigheid van een rookbevorderende factor en de mate van rookverspreiding bij aankomst van de brandweer.

Conclusies slachtofferkenmerken, fatale woningbranden 2011

10. 9 (32%) van de slachtoffers van fatale woningbranden waren 80 jaar of ouder; 8 (29%) van de slachtoffers waren tussen de 60 en 80 jaar oud; 8 (29%) van de slachtoffers waren tussen de 40 en 60 jaar oud, 1 slachtoffer (4%) was tussen de 20 en 40 jaar oud en er waren in 2011 geen slachtoffers in de leeftijdscategorie 0 tot 20 jaar oud. Van 2 (7%) van de slachtoffers is de leeftijd niet bekend.
11. 6 van de 9 slachtoffers ouder dan 80 jaar, waren verminderd zelfredzaam³; 4 van hen woonden alleen. 3 van de 10 slachtoffers tussen 60 en 80 jaar oud waren verminderd zelfredzaam; 1 van hen woonde alleen.

³ Voor de 'zelfredzaamheid' van de slachtoffers zijn de volgende definities gehanteerd:

- *zelfredzaam* is iemand die geen beperkingen heeft in visuele en auditieve waarneming, geen verstandelijke beperking heeft en geen beperkingen heeft op het gebied van mobiliteit;

12. 14 (50%) van de slachtoffers waren alleenstaand; 6 van hen waren ouder dan 80 jaar en 5 van hen waren tussen de 60 en 80 jaar oud. 5 (18%) van de slachtoffers woonden in een institutioneel huishouden⁴.
13. 3 (11%) van de slachtoffers waren beperkt zelfstandig mobiel⁵; deze slachtoffers waren allen ouder dan 70 jaar en 2 van hen woonden alleen. 6 (21%) van de slachtoffers waren niet zelfstandig mobiel; zij waren allen tussen 59 en 90 jaar oud en 1 van hen was alleenstaand.
14. 8 (29%) van de slachtoffers sliepen of sliepen vermoedelijk en 19 (68%) van de slachtoffers waren wakker of vermoedelijk wakker bij het uitbreken van de brand.
15. Ten minste 1 (4%) slachtoffer was mogelijk onder invloed van alcohol en 1 (4%) slachtoffer onder invloed van de verdovende (bij)werking van medicijnen.

Conclusies brandlocatie, fatale woningbranden 2011

16. 11 (42%) van de fatale woningbranden vond plaats in appartementen/flatwoningen en 11 (42%) in een eengezinswoning.
17. Het merendeel van de fatale woningbranden (n=20, 77%) is ontstaan in de woon- of slaapkamer. Bijna de helft van deze branden ontstond in meubilair (n=6, 23%) of bed/matras (n=3, 12%). 5 van de 6 branden ontstaan in meubilair en alle 3 branden ontstaan in bed/matras hadden als oorzaak roken.
18. De helft van de slachtoffers (n=14, 50%) is aangetroffen in de ruimte waar de brand is ontstaan. Dit impliceert dat deze mensen niet in staat waren om te vluchten.

Conclusies rookmelders, fatale woningbranden 2011

19. Bij 8 (31%) van de fatale woningbranden is bekend dat er een rookmelder(s) in de woning aanwezig was. Bij deze branden vielen 10 slachtoffers (36%). In alle 8 gevallen heeft de rookmelder(s) gefunctioneerd.
20. Van de 10 (36%) slachtoffers van de fatale woningbranden waarbij functionerende rookmelders aanwezig waren, waren er 7 verminderd zelfredzaam (zich uitend in een beperking van hun mobiliteit, waarnemingsvermogen en/of beoordelingsvermogen)⁶. 2 van de 10 slachtoffers sliepen (vermoedelijk) ten tijde van de brand; 8 van de 10 slachtoffers waren (vermoedelijk) wakker. Geen van de slachtoffers was, voor zover bekend, onder invloed van alcohol, medicijnen of drugs.

-
- *verminderd zelfredzaam* is iemand die een of meerdere beperkingen heeft in visuele en auditieve waarneming, een verstandelijke beperking heeft en/of beperkingen heeft op het gebied van mobiliteit.

Bij de conclusies over de zelfredzaamheid van de slachtoffers van fatale woningbranden wordt het voorbehoud gemaakt dat het voor de respondenten moeilijk kan zijn dit kenmerk goed te beoordelen.

⁴ Institutioneel huishouden: één of meer personen die samen een woonruimte bewonen en daar bedrijfsmatig worden voorzien in dagelijkse levensbehoeften. De organisatie van de huisvesting vindt bedrijfsmatig plaats.

⁵ Bij de conclusies over de mobiliteit van de slachtoffers van fatale woningbranden wordt het voorbehoud gemaakt dat het voor de respondenten moeilijk kan zijn dit kenmerk goed te beoordelen.

⁶ Bij de conclusies over de zelfredzaamheid van de slachtoffers van fatale woningbranden wordt het voorbehoud gemaakt dat het voor de respondenten moeilijk kan zijn dit kenmerk goed te beoordelen.

Conclusies brandbestrijding, vluchten en redden, fatale woningbranden 2011

21. 2 (7%) van de slachtoffers zijn overleden terwijl zij een reddingspoging ondernamen. 2 (7%) van de slachtoffers zijn overleden bij een poging de brand te blussen.
22. Bij 2 (8%) van de fatale woningbranden is een bluspoging gedaan door anderen dan de bewoners/slachtoffers en de brandweer.

Bij 7 (27%) van de fatale woningbranden is er ten minste één reddingspoging uitgevoerd door anderen dan de bewoners (brandweer en anderen); in totaal gaat het bij deze 7 branden om ten minste 22 pogingen, hierbij zijn 14 personen gered.
23. 16 (57%) van de slachtoffers waren reeds voor de aankomst van de brandweer overleden; 7 (27%) van de slachtoffers overleden na aankomst van de brandweer ter plaatse of tijdens of na vervoer naar het ziekenhuis. Van 5 (18%) van de slachtoffers is niet bekend wanneer zij zijn overleden.
24. Bij 1 (4%) van de fatale woningbranden was de brandlocatie minder goed bereikbaar: de woning lag in het buitengebied. Bij 3 (12%) van de branden had de ligging van de woning naar zeggen van de respondenten juist een positieve invloed op de opkomsttijd (onder andere vanwege de nabijheid van de kazerne).

Aanbevelingen

Uit de resultaten van het onderzoek naar fatale woningbranden in 2011 volgen aanbevelingen voor nader onderzoek.

1. De basis van de onderzoeken 'fatale woningbranden' heeft een aantal beperkingen. Om de basis van het onderzoek te verbeteren, wordt aanbevolen
 - fatale woningbranden altijd en centraal te registreren en te onderzoeken hoe een sluitend systeem voor registratie gerealiseerd kan worden;
 - gegevens over fatale woningbranden tijdig, dat wil zeggen op korte termijn na plaatsvinden van de fatale woningbranden, te verzamelen;
 - gegevens over fatale woningbranden op gestandaardiseerde en gestructureerde wijze te verzamelen.
2. Het is aan te bevelen ook de oorzaken, omstandigheden en het verloop van woningbranden waarbij geen dodelijke slachtoffers vielen, structureel te onderzoeken. Dit kan het inzicht in kritische factoren bij (overleven van) fatale woningbranden vergroten en biedt de mogelijkheid de effectiviteit van beleidsmaatregelen te toetsen. De onderzoeken 'fatale woningbranden' bieden geen volledig inzicht in de effectiviteit van beleidsmaatregelen.
3. Het verdient aanbeveling om bij elke fatale woningbrand direct op locatie brandonderzoek te laten verrichten door opgeleide brandonderzoekers.